

Artikel

Advocaten die vragen, worden door de rechter-commissaris overgeslagen

Over wie een getuige à decharge het eerst mag verhoren

Mr. R. (Rick) van Leusden en mr. B.J. (Ben) Polman*

358

NTS 2020/110

Ter terechtzitting is de regel dat een toegewezen getuige die door de verdediging, à decharge, is opgeroepen en niet eerder is gehoord, door de verdediging wordt ondervraagd. Dat betekent dat zij ter terechtzitting met voorrang boven de andere procespartijen begint ‘haar’ getuige te ondervragen, zij de volgorde van de vragen bepaalt en ook vrij is te kiezen om vragen niet te stellen. Die regel zou ook moeten gelden voor getuigenverhoren bij de rechter-commissaris en wettelijk moeten worden verankerd. In de praktijk vist de verdediging in laatstgenoemde verhoren namelijk nog te vaak achter het net. Advocaten die vragen, worden door de rechter-commissaris overgeslagen.

1. Getuigenbewijs

Getuigenverklaringen zijn voor het bewijs in strafzaken onmisbaar. Rechters gebruiken ze onder meer om de waarheid te vinden en de verdediging om het verwijt in de tenlastelegging te weerspreken. Zij kunnen in een strafzaak die bewijstechnisch balanceert tussen een vrij-spraak of veroordeling de doorslag geven. Daarom heeft de wetgever ervoor gekozen de waarde van getuigenver-

klaringen in artikel 342 Sv te onderstrepen.¹ Ingevolge het eerste lid van dat artikel wordt onder de verklaring van een getuige verstaan ‘zijne bij het onderzoek op de terechtzitting gedane mededeeling van feiten of omstandigheden, welke hij zelf waargenomen of ondervonden heeft’. Overigens kan sinds jaar en dag ook de verklaring van een getuige die buiten de zitting om, bijvoorbeeld tegenover de rechter-commissaris, is afgelegd en in een proces-verbaal is vastgelegd, ingevolge artikel 344 Sv voor het bewijs dienen.² Hoewel de rechten van de verdediging daarbij niet uit het oog mogen worden verloren, dat gebiedt artikel 6 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (verder: EVRM), wordt van de verdediging verlangd niet achterover te leunen. Zo zal een verzoek van de verdediging tot het horen van een getuige naar behoren moeten worden gemotiveerd en tijdig moeten worden ingediend.

2. Ondervragingsrecht

De wetgever heeft een stelsel tot stand gebracht waarin het openbaar ministerie en de verdachte tot op zekere hoogte gelijke mogelijkheden hebben tot het doen verschijnen van getuigen.³ De verdachte ontleent die in de kern uit het in artikel 6 EVRM neergelegde recht op een ‘fair trial’. Daaronder wordt ook het ondervragingsrecht

* Mr. R. van Leusden en mr. B.J. Polman zijn als advocaat werkzaam bij Cleerdin en Hamer Advocaten te Amsterdam.

1. Overigens ziet het onderhavige artikel niet op de regelingen betreffende bedreigde of anonieme getuigen.
2. Vgl. HR 20 december 1926, NJ 1927, 85 (*De-auditu*).
3. G.J.M. Corstens, M.J. Borgers & T. Kooijmans, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018, p. 714.

van getuigen begrepen. Dat recht wordt geëffectueerd door de getuige tegenover de politie, rechter- of raadsheer-commissaris (verder: rechter-commissaris) en/of ter terechtzitting te horen. Hij moet het getuigenbewijs kunnen toetsen en de geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van een getuigenverklaring kunnen betwisten. Het onderhavige artikel gaat over de wijze waarop de verdediging haar ondervragingsrecht van getuigen ter terechtzitting en bij de rechter-commissaris kan effectueren.

3. Horen ter terechtzitting

Voor de wijze waarop getuigen tijdens het onderzoek ter terechtzitting worden gehoord, zijn artikel 290 en 292 Sv relevant. Artikel 292 Sv bepaalt door wie en in welke volgorde een getuige moet worden ondervraagd. Op het in artikel 292 Sv opgenomen uitgangspunt dat de voorzitter de getuige ondervraagt (lid 1) en daarna de officier van justitie (lid 2) of de verdachte (lid 3) in de gelegenheid stelt vragen aan de getuige te stellen, maakt lid 4 een belangrijke uitzondering. In lid 4 is namelijk bepaald dat indien de getuige tijdens het voorbereidend onderzoek nog niet is gehoord en op verzoek van de verdachte, à décharge, is opgeroepen of ter terechtzitting is verschenen, hij eerst door de verdachte en daarna door de voorzitter wordt ondervraagd.⁴ Hoewel niet-naleving van lid 4 geen nietigheid tot gevolg heeft,⁵ is dat voorschrift voor de praktijk van waarde en wordt dat in de praktijk ook gevolgd.⁶ Het geeft de verdediging handvatten om ‘haar’ getuige te ondervragen vóórdat anderen vragen aan hem mogen stellen. Dat is een voor de verdediging niet te onderschatten privilege.

Lang voordat het huidige artikel 292 Sv in 1998 het licht zag, is in het parlement aan de orde geweest welke rol de verdediging in het ondervragen van getuigen ter terechtzitting moet hebben. Aanvankelijk ondervroeg de president van de rechtbank de getuige en kregen vervolgens de bijzitters en officier van justitie daartoe gelegenheid. De verdediging kon een getuige slechts na een verzoek aan en instemming van de rechtbank ter terechtzitting rechtstreeks ondervragen. De praktijk leerde dat de verdediging daarvan zelden gebruik maakte, omdat zo’n verzoek werd gezien als wantrouwen in het beleid of de onpartijdigheid van de president. Wel kwam het voor dat de raadsman er bij de president op aandrong een gestelde vraag niet of in een enigszins gewijzigde vorm over te brengen. Door deze gang van zaken kon de indruk worden gewekt dat de verdediging werd belemmerd, temeer daar de officier van justitie die belemmering niet ondervond. Om die reden werd

erover gedacht aan de verdachte en zijn raadsman de bevoegdheid te geven om zonder tussenkomst van de president en in de door hen gekozen vorm hun vragen rechtstreeks tot de getuigen te richten. Op die manier zou het bewijsmateriaal niet *door* de rechter, maar *ten overstaan* van hem worden verkregen. Aan zijn onpartijdigheid en onafhankelijkheid, waarmee de rechter zich in het onderzoek dient op te stellen, zou daardoor niet worden getornd. Toch wilde de wetgever de president van de rechtbank niet geheel buitenspel zetten door het vraagrecht volledig in handen van de procespartijen te leggen. Zo’n systeem, dat in het Engelse stelsel ‘cross-examination’ (kruisverhoor) wordt genoemd, ging hem te ver. De verdediging en officier van justitie ondervragen ‘hun’ getuige immers met een bepaald doel en hij vreesde voor een behendigheidsspel, ‘waarbij vooral zwakke getuigen in eene verre van benijdenswaardige positie komen te staan’.⁷ Bovendien wilde de wetgever geen tegenstelling creëren van getuigen ‘van het OM’, enerzijds, en getuigen ‘van de verdediging’, anderzijds. Ten slotte bestond de angst dat bij invoering van het Engelse kruisverhoor het karakter van het openbaar ministerie als in het openbaar belang optredend staatsorgaan teloor zou gaan. Alle voorgaande afwegingen brachten de wetgever uiteindelijk in artikel 283 Sv (oud) (later gewijzigd naar art. 285 lid 1, laatste zin, Sv (oud)) tot een middenweg. De regel werd dat de voorzitter als eerste een getuige ondervraagt, tenzij de getuige door de verdediging ter zitting is geïntroduceerd en nog niet eerder in het voorbereidend onderzoek is gehoord. Dan begint de verdediging met het verhoor. Daarna stellen dan de voorzitter, rechters en de officier van justitie vragen.

Parlements lid Dresselhuys, een groot voorstander van het kruisverhoor, vatte hetgeen hiervoor is beschreven over de wijze waarop getuigen tijdens het onderzoek ter terechtzitting worden gehoord, tijdens de behandeling van het vaststellen van het Wetboek van Strafvordering in 1920, zeer treffend samen in de volgende vraag: ‘Wat is beter voor het vinden van de objectieve waarheid, dat de rechter, die beslissen moet naar het inquisitoire stelsel, volgens den leidraad van de stukken, welke hij in handen heeft, de vragen stelt en dat daarna het openbaar ministerie en de verdachte aanvullend kunnen optreden, dan wel dat naar het accusatoire beginsel het OM en de verdachte of diens verdediger zijn getuigen vraagt onder toezicht en controle voor onpartijdigheid van den onpartijdige rechter?’⁸ Hoe deze vraag elders wordt beantwoord, volgt hierna onder paragraaf 5, ‘Europese invalshoek’.

4. Overigens stelt de voorzitter, gelet op lid 5, de officier van justitie in de gelegenheid tot het maken van opmerkingen over de ondervraging.

5. HR 3 februari 1976, ECLI:NL:HR:1976:AB3585 (alleen al de titel van het arrest, ‘Brand door schuld bij reparatie van de dorpel van een diepvriescel’, maakt dat het lezen waard).

6. WvSv, A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a., art. 285 (oud) Sv, aant. 1.

7. Kamerstukken II 1913/14, 338934, 3, p. 122.

8. Hand. Tweede Kamer, 1919-1920, Verslag 71ste vergadering, p. 1978.

4. Horen bij de rechter-commissaris

Een getuige bevragen is voor de verdachte niet zonder risico. Hij kan een zaak maken of breken. Daarom zal de advocaat van een verdachte, alvorens hij verzoekt een getuige te horen, inschatten of hij ont- of belastend over zijn cliënt gaat verklaren en mogelijk in contact treden met de getuige. Dat contact staat hem overigens vrij zolang dat zorgvuldig gebeurt en uiteraard zonder de getuige op enigerlei wijze ongeoorloofd te beïnvloeden.⁹

Tijdens een getuigenverhoor kan het anders lopen dan vooraf gedacht, bijvoorbeeld omdat de rechter-commissaris een getuige die door de verdediging is opgeroepen begint te ondervragen en nét die vragen aan hem stelt waar de advocaat nu juist met een grote boog omheen wilde. Er is dan voor de verdediging geen weg meer terug. In de praktijk komt dit nogal eens voor. Een soortgelijk voorschrift als artikel 292 lid 4 Sv, waaruit volgt dat de verdediging mag beginnen ‘haar’ getuige *ter terechtzitting* te ondervragen, bestaat immers niet voor de ondervraging van getuigen *bij de rechter-commissaris*. De raadsman mag het verhoor door de rechter-commissaris in beginsel bijwonen en – al dan niet schriftelijk – zijn vragen aan de getuige stellen, maar de regie van het verhoor ligt bij de rechter-commissaris.¹⁰ De rechter-commissaris bepaalt hoe intensief hij regie voert. Zo mag hij beginnen een getuige te ondervragen (art. 210 Sv) en vervolgens die gelegenheid ook aan de advocaat van de verdachte bieden. De ene rechter-commissaris geeft de verdediging gelegenheid een niet eerder gehoorde getuige als eerste te ondervragen, de ander doet dat niet en begint zelf met het stellen van vragen. Dat is een onwenselijke situatie.

Moet de verdediging er voortaan naar streven niet eerder ondervraagde getuigen uitsluitend nog ter terechtzitting te horen? Op de zitting geldt namelijk het uitgangspunt dat de verdediging begint met horen, waardoor zij de garantie heeft haar ondervragingsrecht in alle omvang te effectueren. Met het oog op de toch zeer beperkte en kostbare zittingscapaciteit van rechtbanken en hoven zullen zij daar niet op zitten te wachten. De wetgever zal daar vermoedelijk ook geen oren naar hebben, nu hij sterk lijkt in te zetten op ‘een beweging naar voren’. Met de Wet versterking positie rechter-commissaris van 1 januari 2013 beoogde hij namelijk de rechter-commissaris zo optimaal mogelijk in stelling te brengen om het voorbereidend onderzoek zodanig te completeren dat nader onderzoek tijdens het onderzoek ter terechtzitting tot een minimum werd beperkt.¹¹ En ook in de Contourennota Modernisering

Wetboek van Strafvordering lijkt de regievoerende taak van de rechter-commissaris als een van de kernpunten van het moderniseringstraject te worden opgevoerd.¹² Daarin past niet de gedachte voortaan niet eerder gehoorde getuigen uitsluitend nog ter terechtzitting te horen. Kan aan die gedachte anderszins worden tegemoetgekomen?

De Wilde meent dat het ‘voor de hand [ligt] de regels voor het verhoor tijdens het onderzoek ter terechtzitting te volgen: heeft de verdediging verzocht om een verhoor van een getuige, dan zal zij ook als eerste het woord moeten krijgen tijdens het verhoor. Dat is relevant, omdat bij een eerste verhoor door de rechter-commissaris de getuige al bepaalde antwoorden kan hebben gegeven, terwijl een raadsman door andere vragen te stellen wellicht een ander antwoord had kunnen uitlokken.’¹³ Brouwer gaat een stap verder en pleit ervoor in de wet, bijvoorbeeld in een nieuw vierde lid bij artikel 186a Sv, op te nemen dat het verhoor door de rechter-commissaris plaatsvindt overeenkomstig het bepaalde in artikel 292 en 293 Sv.¹⁴ Overigens is het historisch verklaarbaar dat zo’n lid niet al van meet af aan aan dat artikel is toegevoegd. In de opvatting van de wetgever van 1926 achterhaalde de rechter-commissaris namelijk de waarheid en was daarbij voor de verdediging geen actieve rol weggelegd. In beginsel strekten de verhoren door de rechter-commissaris ook niet tot bewijs.¹⁵ Met de *De-audit*-jurisprudentie eind 1926 kwam daarin verandering, maar nadien is door de wetgever niet onderkend dat ter terechtzitting wel, maar voor het verhoor bij de rechter-commissaris het uitgangspunt van artikel 292 lid 4 Sv niet van toepassing is.

De argumenten uit de hiervoor aangehaalde wetgeschiedenis die leidden tot de voorgangers van het huidige artikel 292 lid 4 Sv kunnen eenvoudig op het horen bij de rechter-commissaris worden toegepast. Net als ter terechtzitting geldt namelijk dat niet aan de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de rechter-commissaris wordt afgedaan als de verdediging begint haar getuigen te ondervragen. Het bewijs wordt immers *ten overstaan* van hem verkregen. De rechter-commissaris kan door

commissaris: P.P.J. van der Meij, ‘Herpositionering van de rechter-commissaris?’, in: C.P.M. Cleiren e.a. (red), *Op zoek naar samenhang. Het Algemeen kader herziening strafvordering nader beschouwd*, Deventer: Kluwer 2006, p. 71-90.

9. Vgl. Gedragsregels 2020, regel 22.

10. Zie art. 186a Sv jo. art. 420 lid 2 Sv; *Kamerstukken II 1992/93*, 23251, nr. 3, p. 40 en HR 1 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2451.

11. Wet versterking positie rechter-commissaris van 1 december 2011, *Stb.* 2011, 600, in werking getreden op 1 januari 2013. Zie voor een volledig overzicht van de ontwikkelingen omtrent de rol van de rechter-

12. Zie ook de Contourennota Modernisering Wetboek van Strafvordering (*Kamerstukken II 2015/16*, 29279, nr. 278), p. 37, waar expliciet wordt gesteld dat met de aan te brengen wijzigingen wordt voortgebouwd op de Wet versterking positie rechter-commissaris. Zie verder: J.H. Crijns, ‘Taak en positie van de rechter-commissaris in het nieuwe Wetboek van Strafvordering’, *RM Themis* 2017-6, p. 303.

13. B. de Wilde, *Stille getuigen*, Deventer: Wolters Kluwer 2015, p. 258.

14. Overigens gaat hij uit van de situatie dat de zaak door de zittingsrechter is verwezen naar de rechter-commissaris. D.V.A. Brouwer, ‘De rechter-commissaris, de getuige, de verdediging en haar vragen’, in: *Sporen in het Strafrecht (Liber Amicorum Jan Sjöcrona)*, Deventer: Kluwer 2014, p. 9 e.v. Hij verwijst naar D.M.H.R. Garé, Melai/Groenhuizen, Suppl. 115 (juni 2000), aant. 6.1 op art. 186a Sv.

15. D.V.A. Brouwer, ‘De rechter-commissaris, de getuige, de verdediging en haar vragen’, in: *Sporen in het Strafrecht (Liber Amicorum Jan Sjöcrona)*, Deventer: Kluwer 2014, p. 10 e.v.

regie te voeren ingrijpen als het verhoor door de verdediging zou dreigen te ontaarden in een ‘cross-examination’. Immers, evenals ter terechtzitting geldt dat de rechter-commissaris mag beletten dat een getuige een vraag van de advocaat beantwoordt.¹⁶ Het voeren van regie en de waarheidsvinding door de rechter-commissaris kunnen derhalve heel goed hand in hand gaan met het uitgangspunt dat de verdediging begint te ondervragen. Wat is erop tegen om dat in de wet te verankeren?

5. Europese invalshoek

De advocaat kan ter staving van zijn verzoek om een getuige à decharge te ondervragen op weinig bijval uit Europese hoek rekenen. Het recht om getuigen te horen is vervat in het meer omvattende recht op een eerlijk proces dat door het EVRM wordt gewaarborgd. De invulling van dit recht op een eerlijk proces kan worden ontleend aan de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (verder: EHRM). Het EHRM beschouwt het recht ontlastende getuigen te ondervragen als een afzonderlijk recht, naast het recht belastende getuigen te ondervragen.¹⁷ Dat volgt uit de lezing van artikel 6 lid 3 sub d EVRM.¹⁸ Het onderscheid tussen be- en ontlastende getuigen wordt voor de Nederlandse wet niet gemaakt. De toetsingsmaatstaf voor het horen van een getuige à decharge is in Nederland gelijk aan die van een getuige à charge.¹⁹

Het EHRM laat het aan de nationale rechters van de lidstaten over om verdere invulling te geven aan het recht van de verdediging om getuigen à decharge ter zitting te ondervragen. Daarbij merkt het EHRM op dat er geen verplichting bestaat om alle door een verdachte gevraagde getuigen op te roepen.²⁰ Het EHRM verwoordt het krachtig: artikel 6 lid 3 sub d EVRM ‘does not require the attendance and examination of every witness on the accused’s behalf: its essential aim, as is indicated by the words “under the same conditions”, is a full “equality of arms” in the matter’.²¹ Van belang is ‘equality of arms’. Bovendien bekijkt het EHRM of de procedure in zijn geheel (‘the proceedings as a whole’) eerlijk is verlopen. Indien een verdachte geen getuigen à decharge heeft kunnen oproepen en ondervragen ter weerlegging van de aanklacht tegen hem, kan het proces in zijn geheel tekortschieten en volgens de maatstaven van het EHRM als ‘oneerlijk’ worden aangemerkt. De verdediging kan op grond van het EVRM niet afdwingen op welke wijze en in welke volgorde een getuige à

decharge wordt ondervraagd. Het EHRM treedt daar niet in. Volgens het EHRM is het voldoende als voor de verdediging de gelegenheid heeft bestaan tot ondervraging. In welke fase van de procedure en op welke wijze dat heeft plaatsgevonden, doet er in zoverre niet toe.²²

Een informele rondgang langs strafrechtjuristen in andere (West-)Europese lidstaten leerde ons dat vrijwel geen ander Europees land procedurele voorrangregels voor de verdediging bij opgeroepen getuigen à decharge kent.²³ Zo is in België het verloop van een getuigenverhoor niet bij wet geregeld. Van den Wyngaert merkt daarover op: ‘In tegenstelling tot het getuigenverhoor in de Angelsaksische procedure is het getuigenverhoor in België nauwelijks gereguleerd.’²⁴ Door het gebrek aan regelgeving wordt in veel gevallen teruggegrepen naar de kaders gegeven in artikel 6 EVRM. In Duitsland en Spanje is meer geregeld omtrent het verhoren van een getuige en de aanwezigheid van de verdediging.²⁵ Desalniettemin kennen zij geen voorrangsbepalingen voor de verdediging bij de ondervraging van een getuige à decharge. Anders is dat in Portugal. Daar begint in de fase van het voorbereidend onderzoek in beginsel de rechter de ondervraging, maar tijdens het onderzoek ter terechtzitting is het de verdediging die ‘haar’ getuige mag beginnen te ondervragen. In de meer omvangrijke strafzaken is in de rechtspraak het gebruik ontstaan dat in de onderzoeksfase de partij die de getuige heeft opgeroepen begint met de ondervraging.²⁶ In zoverre lijkt dit het meest op het gecodificeerde Nederlandse systeem.

6. Conclusie

Een niet eerder gehoorde getuige die door de verdediging is opgeroepen, wordt ter terechtzitting ten eerste door de verdediging ondervraagd. Dat is een belangrijk uitgangspunt dat in de praktijk wordt nageleefd. De verdediging kan zo de volgorde van haar vragen bepalen en – nog belangrijker – ervoor kiezen bepaalde vragen niet te stellen. Dat is in het belang van de verdediging. De rechter kan vervolgens aanvullende vragen stellen indien hij dat van belang acht voor de waarheidsvinding. Lijnrecht tegenover dit uitgangspunt ter terechtzitting staat

16. Vgl. art. 187b lid 1 Sv. Overigens kan ook de zittingsrechter, op grond van art. 293 lid 1 Sv beletten vragen te beantwoorden.
17. B. de Wilde, ‘Het recht getuigen in strafzaken te ondervragen anno 2017’, in: AA 2017/10, p. 777-788.
18. EHRM 29 januari 2009, nr. 77018/01 (*Polyakov t. Rusland*).
19. HR 4 juli 2017, ECLI:NL:HR:2017:1219.
20. EHRM 22 april 1992, nr. 12351/86 (*Videl t. België*), § 33.
21. EHRM 8 juni 1979, nr. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 (*Engel en anderen t. Nederland*), § 91.

22. EHRM 15 december 2015, nr. 9154/10 (*Schatschaswili t. Duitsland*), § 104, 105.
23. Het ging om een rondgang onder juristen en strafrechtadvocaten in Duitsland, België, Frankrijk, Spanje en Portugal.
24. C. van den Wyngaert, *Strafrecht, strafprocesrecht & Internationaal strafrecht in hoofdlijnen*, hoofdstuk 4, ‘De rechtspleging voor de vonnisgerechten’, Antwerpen: Maklu 2006, p. 1081. Zie ook over het ontbreken van deze regels: B. de Smet, ‘Het ondervragen van getuigen en deskundige op de terechtzitting’, *Liber Amicorum Jean de Jardin*, Antwerpen: Kluwer 2001, p. 241-265. Zie tot slot: A. Bloch, ‘Het horen van getuigen ter terechtzitting als voorwaarde voor een eerlijk proces’, in: *T.Strafr.* 2017/5, p. 286-307.
25. Art. 436 e.v. en art. 451 e.v. (voor cross-examination) van de Ley de Enjuiciamiento Penal; § 168C Strafprozeßordnung (StPO).
26. Dit kan de openbaar aanklager zijn, maar ook de verdediging van de verdachte of de verdediging van het slachtoffer.

de regievoering door een aantal rechter-commissarissen. Daar is de verdediging overgeleverd aan hoe de pet van de rechter-commissaris staat: de een geeft de verdediging van meet af aan gelegenheid haar getuige te ondervragen, de ander begint zelf zijn vragen te stellen. In dat laatste geval krijgt de verdediging aan het eind van het verhoor ook nog gelegenheid om vragen te stellen, maar dan is het vaak al te laat. De vooraf bepaalde verhoorstrategie is dan vaak al volledig doorkruist door de vragen van de rechter-commissaris. Dat moet anders.

Aan het EVRM kan de verdediging geen rechten ontleenen om ook bij de rechter-commissaris te beginnen een getuige à decharge te ondervragen. Weliswaar moet de verdediging effectieve gelegenheid krijgen de getuige te bevragen, maar dat kan volgens het EHRM ook door de verdediging aan het eind van het verhoor door de rechter-commissaris daartoe gelegenheid te geven. In omringende (of iets verder gelegen) lidstaten van de EU is de volgorde van het stellen van vragen tijdens het getuigenverhoor overigens nauwelijks gereguleerd.

Voor de advocatuur lijkt het, met het oog op de zeer beperkte en kostbare zittingscapaciteit van rechtbanken en hoven, niet wenselijk getuigen à charge uitsluitend nog ter terechtzitting te horen. Ook de wetgever staat daar, gelet op het streven naar versterking van de positie van de rechter-commissaris, vermoedelijk niet om te springen. Dit artikel pleit ervoor het uitgangspunt dat de verdediging ter terechtzitting begint te ondervragen ook toe te passen op het horen bij de rechter-commissaris en dat bovendien wettelijk te verankeren. Hopelijk worden advocaten die vragen dan niet langer door de rechter-commissaris overgeslagen.